

O čem se (ne)mluví Tramping a tramské campy na Kokořínsku

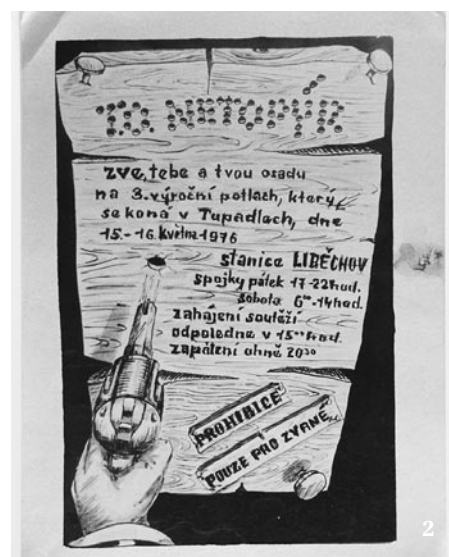
Tramping na Kokořínsku se v posledních letech stal diskutovaným tématem kvůli sporům, jaká podoba táboření ve volné přírodě je z hlediska ochrany přírody přípustná. Zejména na sociálních sítích zaznívala vyhrocená rétorika o desítkách černých staveb a kriminálním spiknutí „tramské mafie“ prorůstající státem. Celá situace zároveň nabízela příležitost pro reflexi, jak mohou orgány ochrany přírody postupovat v případech, kdy existuje rozpor mezi všeobecně platnými předpisy a dlouhodobou lokální zkušeností, a také zvýraznila význam trampingu jako formy pobytu v přírodě s vlastní kulturní hodnotou. Tento příspěvek by měl sloužit jako základní úvod do problematiky, vzhledem k vyhroceným pozicím některých aktérů je ale nevyhnutelně i polemický. Je psán z pohledu etnologa, který se dlouhodobě zabývá historií trampingu, zapojil se do veřejné debaty o Kokořínsku včetně některých jednání příslušné odborné skupiny v r. 2025 a řadu účastníků sporu zná osobně. Autor má zároveň jako člen tramské osady Tuláci podzemí i jistou přímou zkušenost s trampingem, byť by asi bylo záhodno zdůraznit, že na Kokořínsko nejezdí pravidelně a žádný camp tam neprovozuje.

Tramping se zrodil v době kolem první světové války jako generační způsob trávení volného času v přírodě. Vznikal převážně v prostředí part chlapců se zkušenostmi se skautingem. Byl jak způsobem sdružování, tak vymezením se vůči společenskému formalismu, málo naplňující práci a nezdravému městskému životnímu prostředí. Estetickou inspiraci si nová subkultura brala zejména ze světa Divokého západu, ale i jiných exotických a romantických literárních a filmových zdrojů. Nikdy nebyla pevně organizována, tramské osady jsou spíše skupinami přátel, které ani nemusejí být vázány na konkrétní lokalitu. V takto individuálně nastaveném prostře-

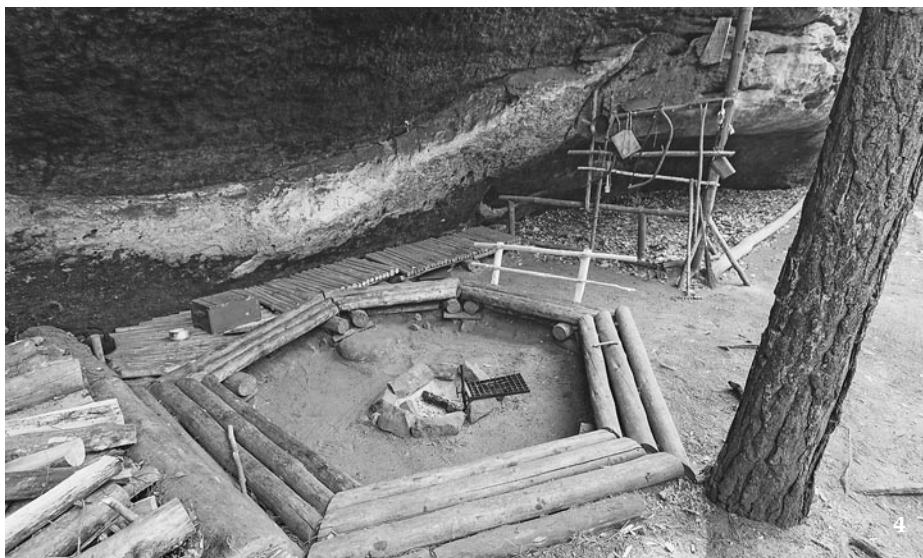
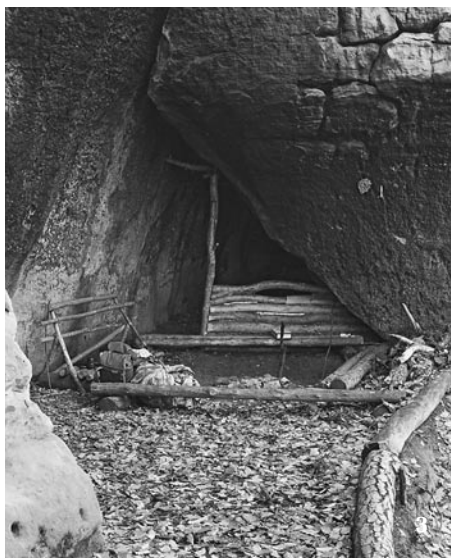
dí nevyhnutelně vznikaly různé názory, jak má „správný“ tramping vypadat, obecně byl ale kladen důraz na to, že by tramp měl mít povědomí o tramských zvycích, měl by umět pobývat v přírodě a k ostatním trampům se chovat upřímně a kamarádsky. Zatímco ještě ve 20. a 30. letech šlo převážně o hnutí dělnické mládeže a studentstva, jež se někteří trampové snažili prezentovat jako výraz třídního uvědomění, postupně převážila koncepce apolitického trampingu, který je přístupný všem sociálním vrstvám za podmínky zachování rovnostářství mezi trampy.

První generace trampů směřovala zejména do říčních údolí v okolí Prahy a dalších

měst, ještě nepostížených stavbou přehrad. Část z nich dospěla od stanování na oblíbeném místě ke stavbě chatových osad, jiní ale nadále preferovali toulání krajinou a návraty na stará a občasná tábořiště. Takové lokality, za první republiky typické zejména pro Brdy, byly nazývány campy, a staly se jedním ze zřetelných projevů trampingu v krajině. Tramský camp bývá místo opatřené stálým ohništěm, které je jeho praktickým, symbolickým i společenským centrem. Kolem něj mohou být další prvky jako lavičky, upravené plochy na spaní, studánky, pomníčky a totemy nebo různé konstrukce poskytující přístřeší. Camp tak může nabývat jak podobu ohniště se dvěma kládami, tak po desetiletí udržovaného srubu. Od příležitostných výletnických ohnišť se liší tím, že má jméno a identitu, která může přetrvávat napříč generacemi a je součástí paměti tramské krajiny. Od soukromé chaty ho zase odlišuje, že je konstrukčně jednodušší a volně přístupný všem kolemjdoucím, i když mívá svou osadu, která ho založila nebo se o něj stará.

Zatímco chatové tramské osady přestaly vznikat nejpozději v 50. letech 20. století, táboření na campech se naopak rozšířilo i do oblastí dříve trampy jen málo využívaných. Pro poválečnou generaci, pro niž byl tramping vítanou alternativou proti zapojení do mládežnických organizací komunistického režimu, měly kouzlo skrytých míst, kde mohla být sama sebou. Při jejich užívání se ustálily i další zvyklosti, zejména nezveřejňování polohy. Hlavním důvodem byla ochrana campů před státními orgány (především Veřejnou a Státní bezpečností) a „padoury“, kteří neznají tramské zvyklosti a mohli by camp poškodit. Místní hajní oproti tomu „svůj“ terén dobře znali a trampy často tolerovali, pokud nedocházelo ke škodám nebo výtržnostem. Zároveň měla skrytost těchto míst význam symbolický, estetický a sociální. Vandr do neznámé oblasti mohl být motivován objevováním místních campů, zápisy v kempovkách (návštěvních knihách) poskytovaly přehled o dění a znalost jednotlivých míst byla i projevem lokálního patriotismu a jedním z důkazů správného trampství. Díky zážitkům a příběhům, které se k nim vázaly, si také trampové utvářeli k daným místům úzký emocionální vztah.

1 Ohniště na trampských campech jsou obvykle dále od skalní stěny, takže se dá kolem nich sedět ze všech stran. Zároveň jsou trvalá a upravená tak, aby se na nich dobře vařilo a oheň byl pod kontrolou.

Bývají pak využívána i skauty a dalšími návštěvníky lesů, kteří je dokážou najít.

2 Zvadlo na potlach T. O. Netopýr v bývalém lomu u Tupadel v r. 1976.

Národní muzeum, Etnografické oddělení

3 Od r. 1981 jezdila na Vlhošť a do okolí tramská osada Jezevec, která spolupracovala s místním hajným na lesních brigádách. Osadní camp v r. 2012

4 Camp R7D založený Fischerovou osadou, stav v r. 2014. Poměrně charakteristická podoba pískovcového campu s lavičkami kolem menšího užitkového ohniště a plochou na spaní

5 Historie srubu Kačabača poblíž Skalky u Blíževedel sahala do 60. let. Kolem r. 1988 byl stržen myslivci a o dva roky později znovu postaven. V r. 2018 vyhořel a už nebyl obnoven. Podobné zastřešené objekty představují dnes mezi tramskými campy malou menšinu, o něco hojnější bývaly ve 20. století.

Snímky J. Pohunka, není-li uvedeno jinak

Kokořínsko

Na Kokořínsko se tramping dostával zvolna, nejspíš i proto, že šlo z větší části o území obývané převážně etnickými Němci, mezi které tramské hnutí nikdy až na výjimky neproniklo. Přesto nebylo trampům neznámé. Už r. 1919 si budoucí spisovatel Géza Včelička postavil u Liběchova s kamarády chatu Sunshine. V r. 1921 zavítal na Kokořínsko rovněž budoucí spisovatel a kronikář tramping Bob Hurikán, tehdy ještě s 33. oddílem skautů z Prahy. Tábořili v Kočičině a setkali se i s nějakými skauty „divokými“. A v r. 1924 založila u Vojtěchova parta trampů z povltavské osady Hiawata chatu zvanou Stříbrník. Z této doby přetrvaly zřejmě jen chaty osady Hara-Koko (též Harakoko, zkratka z Harasov-Kokořín). Ta se zrodila r. 1927 a z táboření pod stany přešla k chatství o dva roky později. Kromě těchto aktivit vycházejících od jihu navštěvovali Kokořínsko trampové ze severočeských měst. Patřila mezi ně osada Yukon z Podmokel u Děčína založená r. 1930, osada Růžových snů z Litoměřic nebo Ulomto z Roudnice nad Labem. V Bělé pod Bezdě-

zem působila od r. 1931 osada Šedá tajga. Do okolí Harasova od 40. let jezdila osada Oharka z Roudnice nad Labem a Litoměřic a v Kokořínském dole působila Rykátádo, založená r. 1948, jež měla první camp na Nedamech. Se stejnojmennou slavnější osadou z Liberce nejspíš nesouvisela. Jde o dobu, která není příliš zdokumentovaná.

K rozkvětu „pískovcového“ trampingu došlo v 50. a 60. letech. Nejvýznamnější tradiční lokality pod převisy v regionu mají kořeny právě v této době. Patří mezi ně Bílé skály u Konrádova založené stejnojmennou osadou z Kralup nad Vltavou, Key-Way nedaleko Vlhoště nebo campy teplické T. O. Howgh. Severočestí trampové jezdili hlavně do okolí Úštěka, Blíževedel a Máchova jezera, středočestí navštěvovali spíše Kokořínsko jižní, např. okolí údolí Liběchovky a Kokořínského dolu. Oba proudy se ale potkávaly a oblast občas lákala i trampy z větší dálky. Zhruba od let 1962–63 se už dá hovořit o renesanci trampingu, která hnutí opět přinesla společenské uznání a občerstvila ho po personální i kulturní stránce. V době pražského jara se navíc tramská scéna prolínala s dalšími uskupeními, jako byly dočasně obnovený Junák, Česká tábornická unie i nově vzniklá environmentální organizace Tis – Svaz pro ochranu přírody a krajiny, která mívala

svou rubriku např. i v celostátním časopise Tramp. Výjimečné postavení „tramské rezervace“ měl Hrádek (Helfenburk u Úštěka) spojený s osobností P. Františka Angelika Fišera (1926–1983) nazývaného Rancher.

Fišer měl z mládí zkušenosti se skautingem a v r. 1948 se stal novicem dominikánského řádu, ale za komunistického režimu se nemohl svému poslání oficiálně věnovat. Od poloviny 50. let se mu občas dařilo pracovat pro severočeská muzea a archivy, až se v r. 1960 stal historikem Okresního vlastivědného muzea v Litoměřicích. Roku 1963 se setkal se skupinou trampů kolem severočeských Spojených tramských osad (STO, Stovka), s nimiž se spřátelil a v r. 1966 založil na své chalupě v Jiřetíně pod Jedlovou osadu Ranch 7D. Zároveň na ně nenuceně výchovně působil a vytvořili oficiální spolek Rower-Club, který se za podpory úštěckého místního národního výboru pustil do údržby zanedbané zříceniny Hrádku. Dobrovolnická činnost spolku, který měl vlastní zásady i zvyklosti inspirované skautingem, vnesla na hrad nový život a přitahovala další zájemce, takže zdejší potlachy měly údajně občas i několik stovek účastníků.

Po srpnové invazi 1968 podstoupil Fišer kněžské svěcení a věnoval se pak i tajné pastorační činnosti. Podpora nebo alespoň tolerance, kterou měl Rower-Club ze strany státu, ale s příchodem normalizace rychle ubývala a činnost spolku na Hrádku se nakonec zastavila, i když se sem trampové vraceli a pořádali potlachy. Mimo jiné zde byl v r. 1973 natočen amatérský film o původním majiteli hradu, Konrádovi z Vechty, na němž se výrazně podílel spisovatel a hudebník Jaroslav Velinský – Kapitán Kid. Fišer byl propuštěn z muzea a v r. 1974 obviněn z trestného činu maření dohledu nad církvemi a náboženskými společnostmi a uvězněn. V r. 1975 byl amnestován, vrátil se do Jiřetína a r. 1983 zemřel.

Dědictví Rower-Clubu a F. Fišera na Kokořínsku přetrvává. Existence spolku dala dnes již široce přijímané jméno Roverským skalám mezi Blíževedly a Dubou. V nich se nachází i camp R7D (též Velké plány, založen 1968), spojený s činností Fišerovy osady. Aktivita na Hrádku působily jako příklad pro dobrovolníky z jiných částí státu, kteří se pokoušeli adoptovat historické stavby. A v neposlední řadě šlo o výrazný příklad, že tramping může být

v souladu se společenským zájmem, aniž by ztratil svůj charakter. Právě účast na brigádách byla jedním ze způsobů, jak se mohli trampové bránit proti označování za chuligány a závadovou mládež. Přístup „pojďme ukázat, že nejsme takoví, jak se o nás píše“ se ostatně v trampském hnutí vynořuje opakovaně, když se ocitá pod vnějším tlakem, ať už v 60. letech, kdy byli rozlišováni „slušní trampové“ a „kovbojičci“, za normalizace i v době nedávné.

Od závěru 70. let se Hrádku z iniciativy Jiřího Choura a s Fišerovým požehnáním znovu ujal spolek Hrádkářů, který o něj pečuje dodnes. Trampské Kokořínsko 60. let žilo ale i dalšími způsoby a pravidelně se sem vracely desítky osad. Např. od r. 1964 pořádaly chodecký závod Hudsonův memoriál s trasou Mělník–Kokořín. Inspirativní pro objevování regionu byla tábornická škola, která se konala v letech 1967–69 na Měsíční pasece (Hockengrund) u Stranného, z jejichž účastníků vznikly přinejmenším osady Yukatan a Sluneční stráň. Z dalších part ze 70. let je možné připomenout třeba severočeské T. O. Plachý bobr, Červená trojka, Galathea nebo Atlanta.

Zároveň přicházela nová omezení – v r. 1976 byla zřízena chráněná krajinná oblast Kokořínsko a r. 1978 schválen nový lesní zákon. Nezávisle na tom se státní bezpečnostní složky začaly zaměřovat na podchytení tzv. volné mládeže, včetně trampů. Přes občasně zásahy byla ale oblast nadále atraktivní a žila vlastním životem, který se soustředil např. v Roverských skalách, v okolí Tupadel a Zakšína či v Kokořínském a Šemanovickém dole. Kolem trampských ohnišť pod převisy přespávali i horolezci nebo členové tábornických oddílů. Tramping se prolínal jak s těmito skupinami, tak s dobrovolnickými aktivitami zaměřenými na ochranu přírody. V již zmíněném Tisu, který se utvořil v průběhu 60. let především jako organizace zaměřená na ochranu přírody a environmentální výchovu, byl podíl trampů asi největší. Bezpečnostní složky ho ale (oprávněně) považovaly za organizaci s velkým vlivem činitelů zrušeného Junáka, jako byli Jiří Kafka (Owigo, Kazatel) nebo Ivan Makásek (Hiawatha), a v r. 1979 byl zrušen a nahrazen Československým svazem ochránců přírody. Trampská stopa se dala najít i v hnutí Brontosaurus založeném r. 1974 na půdě Československé akademie věd, které bylo propagováno i v trampské rubrice časopisu Mladý svět.

Po r. 1989 trampové objevili tajuplnou krajinu bývalého vojenského újezdu Ralsko. Nebyla zcela nedotčená, protože už od r. 1979 existovala v Hradčanech T. O. H. Severská dvojka. Její členové ale byli místní, takže se mohli omezeně pohybovat i na území kontrolovaném sovětskou armádou. Nově přichozí se soustředili zejména do oblasti Hradčanských stěn neboli Ledovek, kde první camp Sráz (T. C. Video) vznikl už na začátku léta 1990. Porevoluční doba přinesla i další změny, které „pískovcový“ tramping výrazně zasáhly. Po uvádění campů do „stavu přírodě blízkého“ v nově zřízeném národním parku České Švýcarsko a v Českém ráji zůstalo Kokořínsko jedinou rozsáhlejší, a přitom relativně snadno dostupnou oblastí s podobným charakterem. Tramping přestával být tak rozšířeným jako v předchozích desetiletích a dostup-

6 Domovenka „trampské mafie“.

Současná nášivka používaná ironicky některými trampy jako reakce na tvrzení, která se o nich objevovala v tisku a na internetu. Národní muzeum, Etnografické oddělení

nost kvalitního vybavení snižovala potřebu budování srubů. Staré osady, jako Bílé skály nebo Key-Way, ale nadále navštěvovaly svá tábořiště, která pro ně získávala i pietní rozměr. Osobní vztah k regionu si vytvářeli také mladší trampové, třeba T. O. Kačabača, která se ujala stejnojmenného místa s tradicí z 60. let. Počet trampských campů v oblasti přesahoval stovku, přičemž většina byla poměrně jednoduchá.

Spory

Počátek snah o omezení trampingu na Kokořínsku, pokud pomineme jinak motivované zásahy bezpečnostních složek, je možné datovat do druhé poloviny prvního desetiletí 21. století. Podobně jako v Českém ráji vycházely z upozornění archeologa Vladimíra Peši a dokumentátora a strážce přírody Petra Jenče, že pískovcové převisy s campy často představují unikátní typ archeologických lokalit, který může být aktivitami, jako jsou stavba dřevěných konstrukcí a úprava ohnišť, narušen. Rozebíhala se debata, nakolik jsou tyto obavy opodstatněné a jak by měly státní orgány postupovat. V případě odstranění stávajících campů totiž hrozilo nové poškození situací a rozptýlení tábořících osob na další lokality. Situace se vyhroutil v r. 2008, kdy neznámé osoby provedly likvidaci několika campů v oblasti Vlhoště bez vědomí Správy CHKO a k okolí poměrně necitlivým způsobem. Protože šlo o lokality, které měly pro místní strany vysokou citovou hodnotu, zdejší pobouřená trampská scéna se aktivizovala a soustředila kolem nově vzniklé osady Roverští patrioti. Ta se snažila zastupovat pohled trampů a zároveň působit osvětově, aby k dalšímu kopání pod převisy z jejich strany nedocházelo. Kladný vztah k regionu i krajině trampové opět prezentovali i prostřednictvím brigád včetně údržby studánek nebo obnovy aleje na Husí cestě. Situace se pak uklidnila a pro Správu CHKO nebyl tramping prioritou, jak z důvodů personálních kapacit, tak proto, že trampské prostředí zareagovalo na osvětu poměrně vstřícně a excesy se daly počítat na jednotky lokalit.

Ke změně došlo v r. 2019, kdy téma otevřel publicista, bloger a klimaskeptický aktivista Ivan Brezina. Vystupoval jako nesmlouvavý kritik trampských campů, které

označoval za černé stavby, i když z hlediska zákonných norem obvykle o černé stavby nešlo, a usiloval o jejich likvidaci. Komunikaci trampů s CHKO vnímal jako projev korupce a vyvíjel intenzivní tlak na úřady i vlastníky lesů. Téma bylo zároveň aktivně reprezentováno na sociálních sítích, kde ve větším počtu vznikaly falešné stránky vystupující jako různé osady a trampové. Často se zaměřovaly na osoby, které byly s Brezinou v otevřeném sporu, a jejich prostřednictvím byli s použitím jazyka parodujícího trampské vyjadřování zváni na campy další návštěvníci. Zveřejňování poloh tábořišť na internetu a v tisku šlo chápat jako záměrné narušování zvyklostí trampské komunity, která je tradičně před overturismem chránila právě důrazem na nutnost osobního poznávání. K umělému zvyšování návštěvnosti navíc docházelo v synergii s rozmachem domácích outdoorových aktivit během pandemie covidu-19. Falešné stránky a stránky vystupující jako vyjádření (pseudo)anonymní veřejnosti, což je metoda známá jako astroturfing, také fungovaly jako zdroj skandálních tvrzení, která mohla být dále bez právní zodpovědnosti sdílena zastánci likvidace campů na jejich oficiálních profilech.

Mediální tlak vedl Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR ke zřízení komise, která se touto problematikou zabývala a na jejíchž jednáních nebo v roli konzultantů byli zastoupeni jak pracovníci ochrany přírody a odborné veřejnosti, tak vlastníci lesů a další osoby. Komise doporučila jednotlivé lokality posoudit, část legalizovat a část, která byla skutečně problematická, odstranit s tím, že všude musí dojít ke shodě zájmů ochrany přírody, archeologické památkové péče a vlastníků pozemků. Z celé situace také vyplynulo několik základních poznatků. Zaprvé, k poškozování archeologických lokalit trampskými campy může docházet, ale odstranění již existujících objektů může být v dlouhodobém horizontu také rizikové. Zadruhé, často kritizované „očazování“ skal nemá z geologického hlediska vážný dopad, pokud není oheň rozdělán přímo u paty skály, což se u stabilních ohnišť na campech obvykle neděje. Rozdělávání ohně v lese je ale přesto nejproblematičtější rysem trampingu, protože jde o činnost pro hnutí klíčovou, která je přitom zakázaná. Tento problém se týká i campů vhodných k legalizaci, kde je riziko vzniku požáru minimální. Zatřetí, tramping jako takový má po sto letech existence, a s ohledem na to, že v oblasti existoval dlouho před zřízením CHKO, svou kulturní hodnotu a je možné k němu přistupovat podobně jako např. k horolezectví.

Tramping tedy na Kokořínsku zůstává přítomen i nadále. Jako každý živý fenomén se mění jak vnitřní dynamikou, tak vlivem okolí. Období relativního klidu jsou střídána chvílemi intenzivního dění neboli (jak by asi řekli prvorepublikoví trampové) kvasu. Uvnitř i zvenku pak probíhá diskuze, jaký má takový neformální způsob sdružování a trávení volného času význam a jaký je náš vztah k přírodě a krajině obecně. Současná kontroverze není v tomto ohledu první a nejspíš ani poslední.

Seznam literatury a doporučených zdrojů uvádíme na webové stránce Živý.